

Ympäristöterveyden valvontasuunnitelman 2024 toteutuminen

Johdanto

Ympäristöterveyden laatima valvontasuunnitelma kattaa elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja eläinten hyvinvoinnin valvonnan. Suunnitelma on hyväksytty rakennus- ja lupalautakunnassa 07.12.2023 § 297. Valvontasuunnitelman mukainen valvonta on toimijalle maksullista. Valvontasuunnitelma mitoitetaan ja laaditaan valtakunnallisten ohjeiden mukaan tavoitteena valvonnan yhdenmukaisuus koko maassa. Myös valvontaresurssien riittävyys saadaan näin esille.

Suunnitelman toteutuminen raportoidaan Lounais-Suomen aluehallintoviraston kautta asianomaisille keskusviranomaisille, Ruokavirasto (elintarvikevalvonta ja eläinten hyvinvoinnin valvonta) ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle Valviralle (terveydensuojelu- ja tupakkavalvonta). Valvontatiedot kirjataan suoraan valtakunnalliseen Ruokaviraston ylläpitämän VATI-kohdetietojärjestelmään, jossa tiedot ovat keskusviranomaisten ja aluehallintovirastojen käytössä. Kuntien tulee arvioida valvonnan toteutumista ja käsitellä arviointi kunnan ympäristöterveydestä vastaavassa monijäsenisessä toimielimessä.

Tarkastukset

Elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkavalvonnan sekä eläinlääkintähuollon tarkastuksia tehtiin yhteensä 1434 kpl, jonka mukaan keskiarvo tarkastajaa (15 terveystarkastajaa, 1 hygieenikkoeläinlääkäri, kaksi johtavaa terveystarkastajaa ja kaksi eläinlääkäriä) kohden on n. 75 tarkastusta vuodessa.

	2022	2023	2024
Tarkastukset yht.	1407	1470	1434
Tarkastuksia / hlö	78	77	75

Ympäristöterveydenhuollon tavoitetasoksi valvontasuunnitelmassa oli asetettu 70-80 tarkastusta/viranhaltija. Tarkastusten kokonaismäärä pysyi samalla tasolla kuin vuonna 2023.

Suunnitelmallisesta valvonnasta toteutui elintarvikevalvonnassa 86 % (2023: 53 %), terveydensuojelussa 50 % (2023: 63%) ja tupakkavalvonnassa 21 % (2023: 5 %).

Lupia ja todistuksia myönnettiin yhteensä 708 kpl, joiden käsittely vie resursseja suunnitelmalliselta tarkastustoiminnalta.

Laatujärjestelmä

Ympäristöterveys ylläpitää, seuraa ja kehittää toiminnan laatua Laatunetin laatujärjestelmällä. Palautteita toiminnasta kerätään aktiivisesti yhteistyötahoilta. Laatupoikkeamia käsitellään säännöllisesti vastuualueen sisäisissä laatupalavereissa sekä yksikön tiimeissä ja ryhdytään tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin. Vastuualueen sisäiset auditoinnit kohdistettiin vuonna 2024 laskutukseen (elho, elsu). Lisäksi valvontayksikkö osoitti ulkoisen pätevyytensä osallistumalla Laatunetin järjestämään tupakkavalvonnan interkalibrointiin.

Elintarvikevalvonta

Suunnitelmalliseen elintarvikevalvontaan kuuluvia kohteita oli valvontasuunnitelmassa Turun kaupungin alueella 1824 kpl, joihin valtakunnallisen ohjelman mukaan suunniteltuja tarkastuksia olisi pitänyt tehdä 974 kpl. Tämän lisäksi aiempi resurssivajeesta johtuva tarkastusvaje aiheuttaa lisätarkastuksen tarvetta yhteensä noin 100 tarkastusta vuodessa. Uusintatarkastusten määrä oli v. 2024 155 tarkastusta. Tarkastuksia tehtiin v. 2024 yhteensä 878 kpl (v. 2023 903 kpl), joista suunnitelman mukaisia oli 755 kpl eli n. 86% kaikista tarkastuksista (v. 2023 735 kpl 84%). Valvontasuunnitelma ulkopuolisia tarkastuksia tehtiin vuonna 2024 123 kpl (v. 2023 168 kpl). Suunnitelluista tarkastuksista toteutui 73% (v. 2023 52,5%). Elintarvikevalvonnan tarkastukset tehtiin n. 40 % (v. 2024 723 kpl, v. 2023 610 kpl) valvontakohteista.

Lisäksi Elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman 2020-2024 mukaisia painopistealueita toteutettiin vuonna 2024 seuraavasti:

- KUTI-tietoja hyödynnettiin valvonnan ohjauksessa ja toteuttamisessa. Valvonta-tietojen käyttöä päivittäisjohtamisessa harjoiteltiin.
- Tarkastukset suunnattiin kohteiden riskiluokittelun perusteella sekä uusiin elintarvikehuoneistoihin. Oivatarkastuksilla pyrittiin panostamaan valtakunnallisten painopistealueiden valvontaan. Valvontaa kohdistettiin mm. suomen- ja ruotsinkielisiin pakkausmerkintöihin. Painotettiin myös valvontaa lämpötilahallinnassa (Oiva-asiakokonaisuus 6) ja jatkotoimenpiteitä suunniteltiin jäljitettävyyden valvonnessa.
- Valvonnan kohde- ja vaativuuskattavuuden varmistamista kohdennettiin tarjoilupaikkoihin ja vähittäismyymälöihin, jotka valmistavat suuria määriä elintarvikkeita tai toiminnassa on elintarviketurvallisuuden kannalta riskialttiita toimintoja. Valvontayksikössä selvitetty aktiivisesti kohderekisterin ajantasaisuutta.
- Tavoite kehittää valmius ja kriisinhallintaa on huomioitu yhteistyökokouksissa kuulemalla mm. muiden yksiköisen valmiustoimia.

Lisäksi vuonna 2024 valvonnan paikallisia painopistealueita oli yhteistyö muiden sidosryhmien kanssa sekä palveluiden kehittäminen asiakaslähtöisesti. Elintarvikevalvonta on mm. aloittanut info-tilaisuuksien suunnittelun yhteistyötahojen kanssa. Tätä työtä jatketaan vuonna 2025.

OIVA-tarkastukset tehdään Ruokavirasto mallin mukaisesti ja ohjeistetussa aikataulussa. Kuntia on kehoitettu varaamaan riittävästi resursseja toimijoiden tasapuolisen kohtelun turvaamiseksi. Valvontavälin ohjeen mukaiseen toteuttamiseen vaikuttaa myös toimijan vaihdoksien ja uusien kohteiden määrät sekä akuutit tehtävät. Uusi virka vuonna 2024 elintarvikevalvonnassa on helpottanut tilannetta ja suunnitelmallisten tarkastusten määrä on saatu vakioksi.

Elintarvikevalvonnan kohteista osa on sellaisia, jotka valvontasuunnitelman mukaan tulisi tarkastaa useita kertoja vuodessa. Tähän tarkastustiheyteen ei ole mahdollista päästä käytössä olevilla resursseilla. Kun OIVA-arvio on C tai D, tehdään uusintatarkastus, mistä seuraa suurempi tarkastustiheys näissä kohteissa eikä muihin kohteisiin ehditä. Ruokavirasto on määrittänyt tarkastajille tavoitemääräksi 110 tarkastusta vuodessa. Tavoite käsittää sekä suunnitelman mukaiset tarkastukset että muut tarkastukset.

Turun kaupungin Oiva-tarkastusten arvosanat vuonna 2024 jakautuivat seuraavasti:

- Oivallinen 29,4% (v. 2023 27 %)
- Hyvä 41,8 % (v. 2023 43 %)
- Korjattavaa 26,9 % (v. 2023 27 %)
- Huono 1,9 % (v. 2023 2 %)

Korjattavaa arvosanojen kasvu on tasaantunut ja selittävä tekijä on valvontaresurssien parantumisen myötä tehdyt tarkastukset kohteisiin, joissa valvonta oli jäänyt tekemättä aiempina vuosina. Oiva-arvioiden osalta valvonnassa varmistettiin, että arvio C johtaa aina uusintatarkastukseen ja D hallinnollisten pakkokeinojen käyttöön.

Elintarvikevalvonnan kohteiden toimijoiden suuri vaihtuvuus työllistää myös valvontaa (v. 2024 265 kpl). Näissä muutostilanteissa kohde siirtyy tarkastettavien listan kärkeen. Asiakkaiden neuvonnan ja ohjauksen merkitys on lisääntynyt merkittävästi ja toiveita neuvonnan lisäämiselle esitetään jatkuvasti. Toimia edellyttävät yhteydenotot ja valvontapyynnöt ovat myös lisääntyneet. Lisäksi valvonnan aiemmat harvat käyntikerrat ovat johtaneet pitkäkestoisin ja moniongelmaisiiin tarkastustapahtumiin sekä useimmin sanktiotoimenpiteisiin. Koska valvonnan kattavuus on parantunut, myös hallinnollisten pakkokeinojen käyttö näkyy elintarvikevalvonnassa (10 kpl). Edellä kuvatut tehtävät edellyttävät resursseja.

Elintarvikevalvonnan näytteitä tutkittiin v. 2024 yhteensä 122 kpl (v. 2023 266 kpl). Elintarvikevalvonnan näytteet koostuivat omista selvityksiin liittyvistä näytteistä sekä projektinäytteistä ja Ruokaviraston projektinäytteistä. Pintahygieniaprojekti toteutettiin yhteensä 56 näytteenotokerralla. Pintapuhtausnäytteitä otettiin viisi näytettä joka kohteesta. Pintahygieniaprojektiin osallistuminen oli toimijalle maksutonta. Näytteenottoprojekteja toteutettiin valvontasuunnitelmasta 3 kpl sekä lisäksi luonnontuotteiden cesiumnäytteet.

Ruokamyrkytyspäilyjä ja elintarvikkeisiin liittyviä haittailmoituksia vastaanotettiin ja käsiteltiin 149 kpl (v. 2023 121 kpl). Näytteenottoon ja ruokamyrkytysepidemiaselvityksiin johtavia tapauksia oli 6 kpl (v. 2023 4 kpl).

EU:n valvonta-asetus (EPNAs 882/2004) asettaa viralliselle valvonnalle vaatimuksen säännöllisyydestä. Säännöllisenä valvontana voidaan pitää enintään kolmen vuoden välein tapahtuvaa kohdekäyntiä elintarvikealan kohteessa. Nykyisillä henkilöstöresursseilla tämän lainsäädännön vaatimuksen toteutumisessa on edelleen puutteita vaikkakin tilannetta on saatu parannettua huomattavasti. Tavoitteen saavuttamista haittaa edelleen vuosien aikana kertynyt tekemätön työ.

Valtakunnallisen ohjeen mukaan resursseja tulisi olla n. 1,5-2 kertaa suunnitelmalliseen valvontaan varattu määrä. Vastaavasti kohteisiin tehtävien tarkastusten lukumäärän perusteella tarkastajia tarvitaan 11 henkilöä ottaen huomioon Ruokaviraston antama tarkastajakohtainen tarkastustavoitemäärä. Elintarvikevalvontaa teki vuonna 2024 kymmenen terveystarkastajaa ja yksi kaupungineläinlääkäri. Lisäksi valvontaa teki johtava terveystarkastaja, joka toimi myös varahenkilönä ympäristöterveyspäällikölle.

Terveydensuojelulain mukainen valvonta

Terveydensuojelulain mukaisiin suunnitelmallisen valvonnan kohteisiin kuuluvat mm. vesilaitokset, uimahallit, yleiset uimarannat, majoitustoimintaan tarkoitetut tilat, kauneushoitolat, oppilaitokset, päiväkodit, vanhainkodit, lastenkodit, tehostetun palveluasumisen yksiköt ja liikuntatilat. Valvontakohteita oli 963 kpl. On huomioitava, että riskinarviointiin perustuvaa suunnitelman mukaista säännöllistä valvontaa ei voida korvata tai lopettaa terveystarkastajien käsittelyn ajaksi, joka joissain kohdetyypeissä (kuten oppilaitoksissa ja päiväkodeissa) voi olla pitkäkestoinen ja ketjuuntuva. Sen sijaan epäillyn terveystarkastuksen johdosta valvontakohteen valvonnan riskinarviointia tulee uudelleen arvioida ja tarkastustiheyttä mahdollisesti lisätä. Terveydensuojelun resurssitarve on kasvanut oppilaitosten, lastensuojeluyksiköiden ja päiväkotien sisäilmatyöryhmien työmäärän lisääntymisen vuoksi.

Valtakunnallisessa suunnitelmassa suunnitelmallista valvontaa on kevennetty 2015 alkaen sellaisista kohteista, joissa oleskelu on lyhytaikaista ja jotka todennäköisesti eivät aiheuta terveystarkastusta. Näiden sekä asumisterveyteen liittyvien kohteiden valvontaa tehdään yhteydenottojen perusteella. Nämä yllättävät valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan sillä yleensä niiden taustalla on terveystarkastajien puuttaminen.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Säteilylaki (156 §) velvoittaa selvittämään suunnitelmallisen valvonnan mukaisten oleskelutilojen radonpitoisuudet. Tällaisissa oleskelutiloissa henkilömäärä on yleensä tilojen kokoon nähden asuntoja suurempi ja niissä oleskelee muitakin kuin työntekijöitä. Erityisesti lasten osalta altistumisen rajoittaminen on tärkeää, koska säteilyannos kertyy elimistöön koko eliniän ajan. Terveydensuojelulain mukaisia suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevia muita oleskelutiloja ovat mm. koulut, päiväkodit, tehostetun palveluasumisen yksiköt ja vastaanottokeskukset.

Terveydensuojelulain nojalla tehtyjä tarkastuksia tehtiin v. 2024 yhteensä 355 kpl (v. 2022 557 kpl, v. 2023 476 kpl). Valvontasuunnitelmaan suunniteltujen tarkastusten määrä vuodelle 2024 oli 355

kpl (v. 2023 406 kpl), josta toteutui 177 kpl eli 50 %. Vastaavat luvut olivat v. 2022 253 kpl eli 58% ja v. 2023 258 kpl eli 63 %. Suunnitelman mukaisesti tarkastettiin mm. kouluja, päiväkoteja, palvelutaloja, liikuntatiloja, allastiloja ja majoitustiloja.

Terveystarkastuslain mukaisiin tarkastuksiin kuuluu huomattavan paljon suunnitelman ulkopuolista työtä, kuten asunnontarkastukset ja muut epäillyn terveyshaitan johdosta tehtävät tarkastukset sekä laivojen saniteettitarkastukset ja ruumiinsiirtojen todistaminen. Asunnontarkastuksia tai muita ennalta suunnittelelmattomia tarkastuksia tehtiin vuonna 2024 yhteensä 178 kpl, joka on noin 50 % kaikista tarkastuksista (v. 2022 304 kpl / 55 % ja v. 2023 218 kpl / 46 %).

Näytteenottosuunnitelma toteutui suunnitelman mukaisesti. Viranomaisnäytteitä talous-, allas- ja uimarantavesistä otettiin yhteensä 1000 kpl (v. 2022 984 kpl ja v. 2023 1033 kpl). Osa näytteenotosta toteutettiin ulkoistettuna. Terveystarkastuslain tarkoittamia näytteitä ovat mm. lakisääteiset talousvesi-, uimarantavesi- ja allasvesinäytteet. Talous- ja uimavesien kohdalla toiminnanharjoittajan on mahdollisuus ottaa valvontatutkimusohjelman mukaiset näytteet itse, kun viranomainen on varmistunut näytteenottajan pätevyydestä. Suunnitelmallisiin valvontanäytteisiin on ohjeen mukaisesti laskettu myös muiden kuin terveystarkastusviranomaisen ottamat valvontanäytteet. Terveystarkastuksen pintahygieniaprojektin mukaisia pintapuhtausnäytteitä otettiin noin 120 kpl. Pintapuhtausnäytteitä otettiin allastiloista ja allastilojen siivousvälineistä.

Tehostetun palveluasumisen yksiköissä toteutettiin talousveden Legionella projekti, jossa otettiin 36 talousvesinäytettä. Projektiin kuuluvissa näytteissä ei todettu Legionella-bakteeria.

Valvontayksikköön tuli kaksi selvityspyyntöä koskien talousveden Legionellaa. Tapaus tuli selvitettäväksi kahden Legionelloosiin sairastuneen henkilön vuoksi. Tapauksen johdosta talousvesinäytteitä otettiin 10 kpl kahdesta eri kiinteistöstä ja yhdessä kiinteistössä 2 multanäytettä. Talousvedessä ei todettu Legionella-bakteeria, eikä multa näytteissä.

Aluehallintovirasto on todennut aiemmin suorittamassaan arviointikäynnin loppuraportissa, mm. että asunnontarkastuksiin käytettävissä olevat henkilövoimavarat eivät ole riittävät. Asunnontarkastukset jonoutuvat, sisäilma-asiat työllistävät enenemissä määrin ja valvontakohteiden tarkastustiheydet venyvät. Mahdollisesti terveyshaittaa kärsivät asiakkaat joutuvat odottamaan tarkastusta.

Terveystarkastuksessa on useita haastavia ja pitkäaikaisia kohteita, jotka vaativat paljon työaikaa sekä ovat kestoaltaan useita kuukausia tai osin jopa vuosia sekä vaativat viranomaisyhteistyötä. Vuonna 2024 terveystarkastusvalvontaa teki 5,5 terveystarkastajaa ja johtava terveystarkastaja. Johtavan terveystarkastajan työpanoksesta kohdistui noin 50 % lähiesihenkilön tehtäviin sekä sijaistuksiin. Terveystarkastuksen suunnitelman mukaiseen valvontaan tarvitaan vähintään 5,8 htv. Lisäksi terveystarkastus toteuttaa Tupakkalain mukaista valvontaa, johon tarvitaan 0,5 htv.

Tupakkavalvonta

Suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat tupakointitilalliset ravintolat ja tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntipaikat. Valvontakohteita oli 223 kpl.

Tupakkalain suunnitelmallisen valvonnan piiristä on poistettu sellaiset kohteet, joissa tupakointi on tupakkalain perusteella kielletty. Tällaisia kohteita ovat muun muassa täysin savuttomat ravintolat, päiväkotien ja oppilaitosten sisätilat ja ulkoalueet sekä virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatut sisätilat. Edellä mainittuja kohteita valvotaan yhteydenottojen perusteella.

Tupakkalain uudistuksen myötä suunnitelmallisen valvonnan piiriin on lisätty uimarannat ja leikkipuistot sekä tupakan myyntipäälysten yhdenmukaistamisen ja jäljitettävyyden valvonta. Tämä on lisännyt suunnitelmallisen valvonnan laskennallista valvonta- ja resurssitarvetta. Vastaavasti tupakkalain 79§:n mukaisten asunto-osakeyhtiöiden tupakointikieltihakemusten käsittely on lisännyt resurssitarvetta.

Valvontasuunnitelman mukaan tupakkavalvontatarkastusten tavoitemäärä oli 111 kpl, josta toteutui 23 kpl 21 % (v. 2022 9 % ja v. 2023 5 %). Yhteydenottojen perusteella tehtiin 13 tarkastusta. Laskennallinen tarvittava resurssi suunnitelmalliseen valvontaan oli 0,2 htv. Kokonaisresurssitarve on 1,5-2-kertainen eli 0,3 - 0,4 htv. Käytännössä tämä resurssi kuluu tupakka- ja nikotiinivalmisteiden myyntilupien ja valvontamaksujen käsittelyyn sekä tupakointikieltopäätösten käsittelyyn. Tupakka- ja nikotiinilupia käsiteltiin 78 kpl (v. 2022 91 kpl ja v. 2023 66 kpl). Parveketupakointikielto hakemuksia asuntoyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille käsiteltiin vuonna 2024 20 kpl (v. 2022 26 kpl ja v. 2023 22 kpl).

Eläinten hyvinvointi

Valvontaeläinlääkäri teki eläinsuojelu- ja eläintautilain mukaisia tarkastuksia 167 kpl (v. 2023 91 kpl), joista eläinsuojelulain mukaisia tarkastuksia 144 kpl ja eläintautilain mukaisia 23 kpl. Näytteitä otettiin yhteensä 69 kpl sekä erilaisia eläinlääkintähuollon todistuksia annettiin 8 kpl.

Eläinhoitolassa oli maksullisia hoitovuorokausia 2912 (v. 2023 3514). Hoidettavia eläimiä oli yhteensä 466 kpl (v. 2023 448 kpl). Löytö- ja haltuun otettujen eläinten hoitopalveluja myydään 17 kunnalle.

Hyötyeläinten eläinlääkäripalvelut päivystyksineen ostetaan Liedon ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueelta. Hyötyeläinten sairaskäyntejä Turussa oli virka-aikana 61 kpl (v. 2023 30 kpl) ja päivystysaikana 33 kpl (v. 2022 57 kpl).

Turun kaupungin kilpailuttamassa maakunnallisessa pieneläinpäivystyksessä, Evidensia Eläinlääkäripalvelut Oy, kävi turkulaisia asiakkaita 4348 kpl. Vastaavat luvut vuonna 2023: 4935 kpl, vuonna 2022: 5322 kpl.

Vs. ympäristöterveyspäällikkö Sanna Raunila 21.2.2025